

กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย
THE PROPAGATION OF THE TENRIKYO IN THE CONTEXT OF THAI CULTURE AND SOCIAL CONTEXT

นภาพร เตชธวานันท์* และ สมคิด สุขเอิบ

Napaporn Techathuwanan* and Somkhit Suk-erb

คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม 44000

Faculty of Cultural science, Mahasarakham University, Mahasarakham 44000, Thailand

*Corresponding author: sumranwiset@gmail.com

รับบทความ 12 กรกฎาคม 2561 แก้ไขบทความ 12 ธันวาคม 2561 ตอรับบทความ 20 ธันวาคม 2561 เผยแพร่บทความ มกราคม 2563

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเทนริเคียว 2. เพื่อศึกษากระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้พื้นที่วิจัยจังหวัดมหาสารคามเป็นสถานที่เก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเทนริเคียวมีองค์ประกอบด้านศาสนาครบทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านศาสดาคือ พระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะชะมะ 2) ด้านคัมภีร์ ศาสนาเทนริเคียวมี 3 คัมภีร์ ดังนี้ (1) โอะฟูเดชะคี (ปลายฟูกิน) คือ พระนิพนธ์ของพระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะชะมะ ระหว่างปี พ.ศ. 2412-2425 มี 17 ภาค รวมเป็น 1,711 บท เป็นคัมภีร์หลักที่สำคัญที่สุดของศาสนาเทนริเคียว (2) มิคะระ-อูตะ คือบทเพลงที่พระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะชะมะนิพนธ์ไว้สำหรับการปฏิบัติ จิโตะเมะ (3) โอะชะชิชู คำชี้ขาดหรือคำชี้แนะสั่งสอนของพระผู้เป็นเจ้า 3) ด้านสาวก ผู้สืบทอดศาสนา ศาสนาเทนริเคียวเรียกว่า “ชิมบะชิระ” ตั้งแต่เริ่มตั้งศาสนาด้วยกัน 4 ท่าน องค์ปัจจุบันนี้คือองค์ที่สี่ มีชื่อว่า ท่านเซ็งจิ นะคะยะมะ 4) ศาสนสถาน คือ โบสถ์ศูนย์กลางของศาสนาเทนริเคียวตั้งอยู่ที่เมืองเทนริ จังหวัดนารา ประเทศญี่ปุ่น 5) สัญลักษณ์ คือเครื่องแสดงออกของศาสนาด้านพิธีกรรมและปูชนียวัตถุ สำหรับศาสนาเทนริเคียวแล้ว จิโตะเมะเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นวิถีทางช่วยเหลือมนุษย์ให้หลุดพ้นและด้านกระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย มีดังนี้ 1) กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนโดยการบรรยายธรรมเป็นการบรรยายขึ้นพื้นฐานซึ่งต้องเข้ารับฟังที่โบสถ์ประเทศญี่ปุ่น 2) กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนโดยการบำเพ็ญประโยชน์ ศาสนาเทนริเคียวออกบำเพ็ญประโยชน์ไปยังโรงเรียนหรือหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ โดยการนำหลักธรรมคำสอนสอดแทรกในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ 3) กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนโดยการรักษาผู้ป่วยด้วยการรำมือ (ชะชูเคะ) คือการรำมือรักษาผู้ป่วย ซึ่งพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าโอะยะชะมะมีที่มุ่งไปช่วยเหลือมวลมนุษย์ที่จะช่วยมนุษย์ทุกคนทั่วโลกให้มีชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจโดยเร็วที่สุด และ 4) กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนโดยการทำจิโตะเมะทุกต้นเดือนซึ่งการทำจิโตะเมะ หมายถึง วัตรปฏิบัติของศาสนิกชนศาสนาเทนริเคียว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการเผยแผ่คำสอนของศาสนาเทนริเคียวส่วนใหญ่แล้วจะเป็นช่วยเหลือผู้คนในด้านต่าง ๆ ผ่านหลักธรรมคำสอนของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งคำสอนของศาสนาเทนริเคียวนี้คือ สอนให้ทำความดี ให้ช่วยเหลือคนอื่น การฟังคำสอนของศาสนาเทนริเคียวก็ไม่ได้บังคับให้เปลี่ยนหรือหันมานับถือศาสนาเทนริเคียวแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการรับฟังเพื่อให้เกิดจิตใจที่เบิกบานไปตามคำสอนและในอนาคตเมื่อเห็นว่าคำสอนของศาสนาเทนริเคียวนั้นสามารถทำให้การดำรงชีวิตดีขึ้นสามารถหันมานับถือศาสนาเทนริเคียวอย่างเต็มที่ได้

คำสำคัญ: กระบวนการเผยแผ่, หลักคำสอน, ศาสนาเทนริเคียว, บริบทสังคมวัฒนธรรมไทย

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study the body of knowledge of the Tenrikyo religion, and 2) to examine the process of propagating the doctrine of the Tenrikyo religion in Thai culture and social context. The qualitative research method was employed and carried out for data collection in the selected research area of Mahasarakham province.

The findings revealed that the body of knowledge of Tenrikyo religion comprised five elements: 1) The prophet of the religion-a Oyachama prophet, 2) The scripture of Tenrikyo religion -three scriptures: 1) Ofudesaki

(the end of paintbrush) concerning the writings by the Oyachama prophet during B.E. 2412-2425, with 17 parts, a total of 1,711 chapters, which are the most important scriptures of Tenrikyo religion, 2) Mikangura-Uta is the written song where the prophet Oyachama was created for Jutome practice, and 3) Osasisu concerning a judgment or guiding of the god, 3) The disciples- a successor of Tenrikyo religion, as known "Simbasira". There were four disciples when initiating Tenrikyo religion. The present disciple is the fourth called name Sengji Nakayama, 4) The monastery is a church center of the Tenrikyo religion in Tenri city, Nara province, Japan, and 5) The religious symbol in terms of worship and sacred objects for Tenrikyo religion is Jutomeis which is the most important ritual. The process of propagating the doctrine of the Tenrikyo religion in Thai culture and social context involved: 1) Basic describing, which is a basic lecture in a church in Japan, 2) Devoting to society by helping schools in rural areas. The doctrine would be intervened during the activities, 3) Offering medical treatment through hand dance (Sasuke), and 4) Jutome practice the beginning of the month. the practice of Tenrikyo religion is required for religious congregation.

Keywords: Spreading Process, Doctrine, Tenrikyo Religion, Thai Culture Context

บทนำ

การถือกำเนิดของศาสนา หรือพูดของในแง่ทางการ กล่าวคือ "ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า" ในระยะเริ่มแรกนั้น เกิดจากความไม่รู้ของมนุษย์ที่มีต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ กล่าวคือ มนุษย์ได้ประสบกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิต เช่น ความมืด ความสว่าง น้ำท่วม พายุ ฝนตก ไฟแลบ ไฟป่า น้ำท่วม กลางวัน กลางคืน การเกิด การตาย เป็นต้น อีกทั้งขอบเขตของความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีจำกัด ทำให้มนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ไม่สามารถอธิบายสาเหตุที่แท้จริงอันอยู่เบื้องหลังของภัยธรรมชาติเหล่านั้นได้ ดังนั้น มนุษย์จึงมองว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัว ทรงอำนาจ ลึกลับ และมหัศจรรย์ จะเห็นได้ว่า การที่มนุษย์ยอมรับสิ่งเหนือธรรมชาติ หรือเทพเจ้า ก็เพราะมนุษย์ต้องการความอบอุ่นใจ หรือต้องการหาที่พึ่ง ซึ่งการมีที่พึ่งทำให้มนุษย์ไม่รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว หรือเมื่อต้องการพ้นภัยก็จะอ่อนน้อมร้องขอจากเทพเจ้า หรือหากเทพเจ้าฟังพอใจกับพิธีบูชาแล้วก็จะอำนวยสุขภาพแวดล้อม ที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์แต่ในทางตรงกันข้าม หากเทพเจ้าไม่พอใจก็อาจบันดาลให้เกิดภัยพิบัติให้แก่มนุษย์ได้เช่นกัน จากความเชื่อของกลุ่มคนชนบทรวมเนียนประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจึงค่อย ๆ วิวัฒนาการเรื่อยมา จนกระทั่งกลายเป็นลัทธิ และศาสนาต่าง ๆ มีผู้เสนอว่า ศรัทธา หรือความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นทางศาสนาทั้งปวง ซึ่งศรัทธาในทางศาสนานั้นมีอยู่สองประเภท ได้แก่ ศรัทธาอันเป็นญาณสัมปยุต คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา รู้เหตุ รู้ผล และศรัทธาอันเป็นญาณวิปยุต คือ ความเชื่ออันเกิดจากความไม่รู้เหตุไม่รู้ผล หากจะแยกให้เห็นมูลเหตุของศาสนาตามวิวัฒนาการทางความคิดของมนุษย์ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (ศิริพงษ์ ผกาวัตตนสกุล, 2550, หน้า 6-35)

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 สมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกจาสวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ทั้ง 7 ประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่ศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ

ประเทศไทยเปิดกว้างและให้สิทธิประชาชนในการนับถือศาสนามาตั้งแต่อดีตกาลโดยการนับถือธรรมชาติ ผีสาง เทวดา และบรรพบุรุษ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ปรากฏหลักฐานราวพุทธศตวรรษที่ 3 หลังจากการสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ 9 สาย รวมถึงดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อว่าเป็นดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเป็นส่วนหนึ่งของไทยในปัจจุบัน จนกระทั่งปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานอย่างมั่นคงในดินแดนประเทศไทยสมัยทวารวดีและเป็นศาสนาหลักสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558, หน้า 13) และศาสนาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้และมีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธหรือที่ต่างประเทศนั้นให้คำจำกัดความว่า "ลัทธิ" ที่เริ่มเผยแผ่เข้ามาในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ นั่นคือศาสนาเทริเคียว

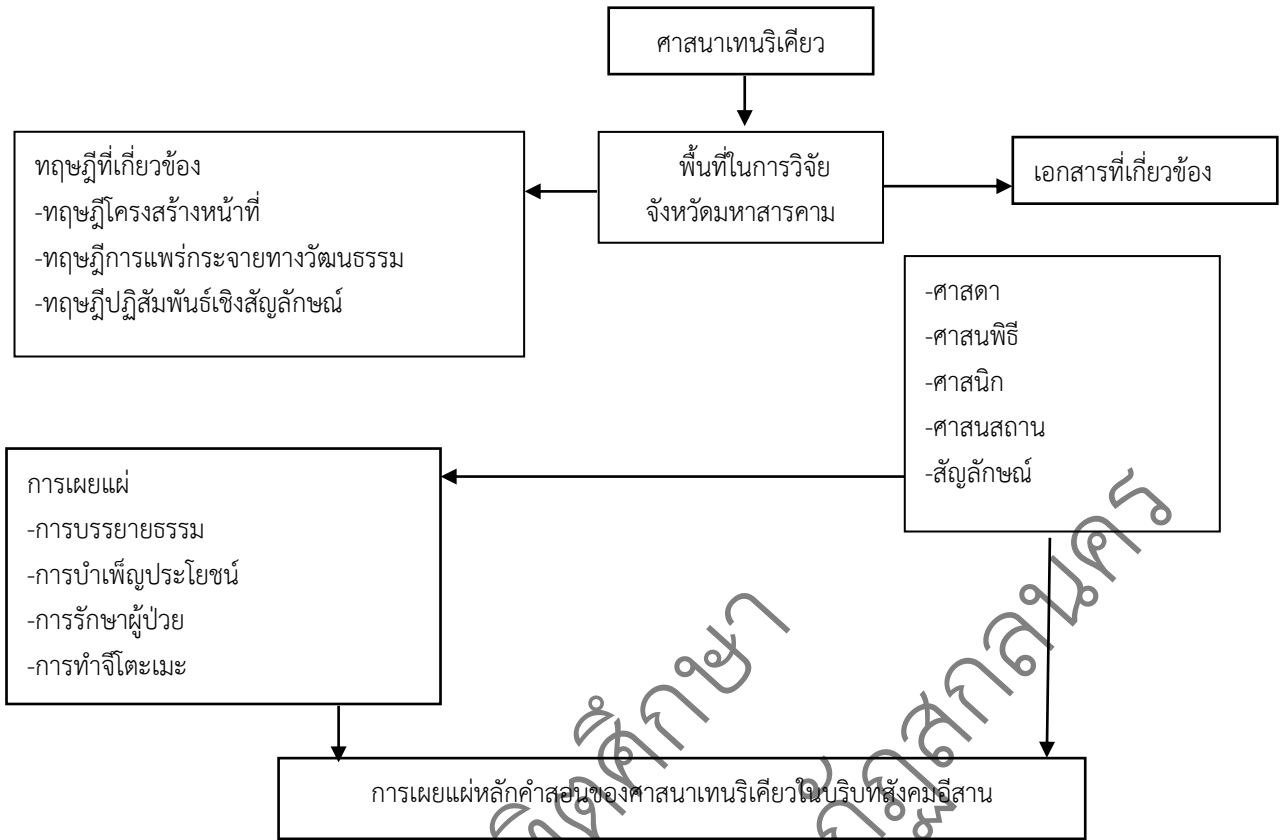
กองเผยแพร่ศาสนาเทนรีเคียวในต่างประเทศ (2539, หน้า 3-51) ศาสนาเทนรีเคียวได้ถือกำเนิดขึ้นเมื่อ 26 ค่ำ เดือน 10 พ.ศ. 2381 ในวันนั้นเทนริโอ-โนะ-มิโคะโตะ พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ได้ทรงปรากฏพระองค์โดยสิงสถิตในร่างของนางมิติ นะคะยะมะ พระแม่ศาสดาเจ้า โอะยะยะงะมะ เพื่อจะทรงช่วยเหลือมนุษยชาติทั้งหลาย พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงเป็นพ่อแม่ดั้งเดิมและแท้จริงของมนุษยชาติทั้งปวง พระองค์ทรงเป็นผู้ให้ความพิทักษ์คุ้มครองแก่มนุษยชน นับตั้งแต่เมื่อได้ทรงเนรมิตมนุษยชาติขึ้นมา เพราะทรงอยากจะทอดพระเนตรเห็นพวกเราดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจกัน และพระองค์ก็จะทรงร่วมยินดีด้วย เพราะฉะนั้นการดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจ จึงเป็นจุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิตของมนุษย์เรา เมื่อพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงเป็นพ่อแม่ของเราแล้ว เราทุกคนก็เป็นลูกของพระองค์ ด้วยเหตุนี้ เราทุกคนจึงเป็นพี่น้องกันทั้งสิ้น พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงสอนให้เราเห็นว่า ร่างกายของเราเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าของ ให้ยืมมาใช้ สิ่งที่เป็นของเราเองนั้นมีแต่ดวงจิตดวงเดียวเท่านั้น และเราจะดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจได้ก็ต่อเมื่อเราได้ใช้ดวงจิตนั้นอย่างถูกต้อง ทำให้เราต้องประสบกับโรคาพยาธิ ปัญหาหรือเรื่องยุ่งยากต่าง ๆ นั้นเป็นเพราะเรามากจะเชื่อว่าเราดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยกำลังของตนเอง และยังไม่อาจหยั่งรู้ถึงความจริงที่พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ยังทรงประทับอยู่ และคอยให้ความพิทักษ์คุ้มครอง เพื่อให้เราสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงเปรียบเทียบการใช้จิตใจที่ไม่ถูกต้องของเรากับฝุ่นละออง ความคิด อย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่ตรงตามพระประสงค์ของพระองค์นั้นเรียกว่า ฝุ่นละออง และพระองค์ทรงเร่งให้เราพยายามปิดกวาดฝุ่นละอองที่เกาะติดอยู่ในจิตใจของเราให้ออกไปในทุกวัน พระองค์ทรงสอนให้เราเห็นว่า โรคาพยาธิและปัญหาต่าง ๆ นั้น ไม่ใช่เป็นการลงโทษต่อความคิดหรือการกระทำที่ผิดของเรา ทว่าเป็นเพียงสัญญาณเตือนเราให้รู้ตัวเท่านั้น ด้วยปัญหาต่าง ๆ ที่เราประสบ พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงทำให้เราเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นถึงพระประสงค์ของพระองค์ที่จะทำให้การดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจปรากฏออกมาเป็นจริง พระองค์ทรงชักนำเราด้วยความรักอย่างที่ไม่ยอมมีต่อลูก ด้วยการชักจูงของพระองค์ เราจึงได้ไตร่ตรอง ถึงการใช้จิตใจ และเปลี่ยนวิธีการใช้จิตใจให้สอดคล้องกับพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ นี้แหละ เป็นหนทางอันแท้จริงของเราที่จะไปสู่การดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจ ถ้าเชื่อมั่นในความเมตตากรุณา และความพิทักษ์คุ้มครองของพระองค์แล้ว ไม่ว่าจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับตนเองหรือปัญหาทางด้านสังคมก็ตาม เราจะสามารถผ่านพ้นไปได้ และจะกลับมีจิตใจที่ร่าเริง ปิติยินดี พระองค์ทรงสอนให้เราเห็นว่า จิตใจเช่นนี้เรียกว่า ทันโน (ความพอใจอันแท้จริง) พระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ทรงเนรมิตมนุษย์เราขึ้นมา และเราดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ก็ด้วยความพิทักษ์คุ้มครองของพระองค์ ถ้าเข้าใจในคำสอนข้อนี้อย่างถ่องแท้ เราก็จะสัมผัสกับความปิติยินดีในการดำรงชีวิตได้ และยังคงสอนเราว่าการแสดงความยินดีนี้ออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวันนั้น ก็คือ อิโนะคิซิง ให้เราเอาข้อนี้เป็นหลักบวกับคำสอนที่ว่า มนุษย์ทั่วทั้งโลกเป็นพี่น้องกัน เราต้องเดินไปตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยเราต้องพยายามปิดกวาดฝุ่นละอองในจิตใจทุกวัน และอุทิศตัวในการทำ อิโนะคิซิง ด้วยจิตใจที่มีความพึงพอใจอย่างยิ่ง และถ้ามวลมนุษยชาติทั้งโลกพยายามเข้าใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ความจริงใจที่ซื่อสัตย์สุจริตนี้ ก็จะเป็นที่ยอมรับของพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ แล้วพระองค์ก็จะประทานพรอันมหัศจรรย์ที่เราเห็นอย่างไม่ต้องสงสัย

ศาสนาเทนรีเคียว ได้แพร่กระจายออกไปทั่ว ไม่เฉพาะในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น ยังมีผู้เลื่อมใสอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกด้วย เราครุฑธาในพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ เรากาวาและมุ่งดำเนินในหนทางอันมุ่งไปสู่ความสุขของโลกอยู่เนืองนิตย์ โบสถ์ศูนย์กลางของศาสนาเทนรีเคียวตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเทนรี จังหวัดนารา ประเทศญี่ปุ่น สถานที่นี้เรียกว่า จิบะ เป็นสถานที่ตั้งเดิมซึ่งพระผู้เป็นเจ้าของ โอะยะยะงะมิ ได้ทรงเนรมิตมนุษยชาติขึ้นเป็นครั้งแรก เพราะฉะนั้นที่นี้ก็คือ บ้านพ่อแม่เมืองแม่ (โอะยะยะงะโตะ) ของมวลมนุษยชาติทั้งหลาย ณ บ้านพ่อแม่เมืองแม่แห่งนี้ ยังมีสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น สถาบันสอนภาษา L.T.I. โรงเรียนระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย สถาบันสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า และโรงพยาบาลอันทันสมัย ตลอดจนหอสมุด พิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงเป็นต้น ณ สถานที่แห่งนี้ พวกเรากล้าลงพยายามอย่างสุดกำลัง ในการดำเนินเพื่อมุ่งไปสู่การช่วยเหลือมวลมนุษยชน และทำให้มนุษย์เราได้เข้าใจคำสอนอย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะทำให้โลกที่มีชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจได้ปรากฏออกมาเป็นจริงและด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนของศาสนาเทนรีเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเทนรีเคียว
2. เพื่อศึกษากระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนของศาสนาเทนรีเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งตามประเภทกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) และกลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) เครื่องมือที่ใช้คือ 1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของวัด ซึ่งได้แก่ การเดินทางเข้าถึงวัด สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งบริเวณใกล้เคียง ตลอดจนกิจกรรมของวัดเป็นข้อมูลพื้นฐานและเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร 2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Un-Structure Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ และสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกและให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ (Key Informant) ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง และสามารถที่จะเจาะลึกได้โดยทันที 2) แบบสำรวจ (Basic Server) ใช้สำรวจพื้นที่ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน การเข้าถึงความน่าสนใจ จากสภาพการณ์ที่ได้พบเห็นแล้วบันทึกลงในแบบสำรวจ

นอกจากนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการรวบรวม บันทึกข้อมูล ได้แก่

1) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ใช้บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสนทนา และการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนข้อสังเกต ข้อสงสัย และการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเอง

2) กล้องถ่ายภาพ และเทปบันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูล และเหตุการณ์ที่สำคัญ เพื่อนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างการวิเคราะห์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Inditch Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดไม่มีโครงสร้าง (Un-Structure Interview) และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

2.2 การสำรวจ เพื่อสำรวจข้อมูล ซึ่งจะนำมาเลือกตามเกณฑ์ตัวอย่าง และข้อมูลพื้นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนาและร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มต่าง ๆ

3. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้ วิธีที่นิยมใช้ในการตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งของที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากัน จะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เพื่อให้ทราบข้อมูลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม สรุปให้ตรงประเด็นตามความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย มีความมุ่งหมายของการวิจัย เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเทนริเคียวและเพื่อศึกษากระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลสรุปของการวิจัย ดังนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนาเทนริเคียว กล่าวโดยสรุป ศาสนาเทนริเคียวถือเป็นอีกหนึ่งศาสนาที่มีองค์ประกอบด้านศาสนาครบทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ 1) ด้านศาสดา คือ ผู้ตั้งศาสนาหรือผู้สอนดั้งเดิม ศาสดาของศาสนาเทนริเคียว คือ พระแม่ ศาสดาเจ้าโอะยะยะซุเมะ ซึ่งเป็นศาลที่ประทับของพระผู้เป็นเจ้าโอะยะยะซุเมะ พระแม่ศาสดาเจ้ามิคิโนะคะยะยะมะ 2) ด้านคัมภีร์ ศาสนาเทนริเคียวมีคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนา หมายถึง ที่รองรับหลักธรรมคำสอนในศาสนานั้นด้วยซึ่งในศาสนาเทนริเคียวมีทั้งหมด 3 คัมภีร์ ดังนี้ (1) โอะฟูเตะชะเคิ (ปลายพู่กัน) คือ พระนิพนธ์ของพระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะยะซุเมะผู้ซึ่งเป็นศาลที่ประทับของพระผู้เป็นเจ้าโอะยะยะซุเมะ ได้นิพนธ์ไว้จากปลายพู่กันของพระองค์เอง นิพนธ์ขึ้นใน ระหว่างปี พ.ศ. 2412 - 2425 ประกอบด้วย 17 ภาค รวมเป็น 1,711 บท เป็นคัมภีร์หลักที่สำคัญที่สุดของศาสนาเทนริเคียว เพราะกล่าวถึงคำสอนทั้งหมดของศาสนาเทนริเคียว โดยเน้นการปฏิบัติ จีโตะเมะให้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ (2) มิคะงุระ-อูตะ คือ บทเพลงที่พระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะยะซุเมะนิพนธ์ไว้สำหรับการปฏิบัติ จีโตะเมะ (3) โอะชะชะชิซุ คำชี้ขาดหรือคำชี้แนะสั่งสอนของพระผู้เป็นเจ้า เป็นหนังสือบันทึกคำตรัสซึ่งทรง ชี้ให้เห็นหนทางโดยพระแม่ศาสดาเจ้าโอะยะยะซุเมะและท่านฮนชะเคิ คือนายอิชิ อิบุริ ผู้เป็นศิษย์ที่ใกล้ชิดที่สุดซึ่งจะเรียกคำสอนที่ถ่ายทอดออกมาตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าโอะยะยะซุเมะในเวลาต่าง ๆ เรียกว่า ชะชิซุตามเวลาที่กำหนด 3) ด้านสาวก ได้แก่ผู้ปฏิบัติตามคำสอน หรือผู้สืบทอดศาสนา ศาสนาเทนริเคียวเรียกว่า “ชิมบะชิระ” ท่านชิมบะชิระถือว่าเป็นศูนย์รวมของศาสนานี้เนื่องจากท่านชิมบะชิระ จะเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มอบสังฆะแห่งชะชะเคะและให้อนุญาตในเรื่องต่าง ๆ พร้อมทั้งจัดการเรื่องสำคัญ ๆ ซึ่งมีทั้งหมดตั้งแต่เริ่มตั้งศาสนาด้วยกัน 4 ท่าน โดยท่านชิมบะชิระองค์แรก คือ ท่านชินโนะชะเคะ นะคะ และองค์ปัจจุบันนี้คือองค์ที่สี่ มีชื่อว่า ท่านเซ็งจิ นะคะยะยะมะ 4) ศาสนสถาน คือสถานที่สำคัญของศาสนา ซึ่งมีไว้ประกอบศาสนกิจ โบสถ์ศูนย์กลางของศาสนาเทนริเคียว ตั้งอยู่ที่เมืองเทนริ จังหวัดนารา ประเทศญี่ปุ่น สถานที่แห่งนี้เปรียบเหมือนบ้านเกิดของมนุษยชาติ เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นที่พระผู้เป็นเจ้าโอะยะยะซุเมะได้ทรงเนรมิตมนุษย์ขึ้นเรียกสถานที่นี้ว่า จิบะ และ 5) สัญลักษณ์ คือเครื่องแสดงออกของศาสนาด้านพิธีกรรมและปูชนียวัตถุ สำหรับ ศาสนาเทนริเคียวแล้ว จีโตะเมะเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นวิถีทางอันเป็นรากฐานในหนทางที่จะมุ่งสู่การช่วยเหลือ ความหมายอันดับแรกก็คือบอกถึง “คะงุระ-จีโตะเมะ” ที่ปฏิบัติกัน ณ พระตำหนักโบสถ์ศูนย์กลาง จีโตะเมะนี้ประกอบด้วย “คะงุระ” เป็นหลักและมีการรำมือ “เทะโอะโตะริ” ซึ่งทั้ง 5 ด้าน ที่กล่าวมาบ่งบอกถึงองค์ความรู้ที่สำคัญของศาสนาเทนริเคียวที่ผู้สนใจในศาสนามีสิทธิ์ในการรับรู้และใช้ในการตัดสินใจในการนับถือศาสนาเทนริเคียว

กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนของศาสนาเทนริเคียวในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย นั้นเป็นสังคมที่ขอช่วยเหลือเกื้อกูลกันและขอในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจ ซึ่งกระบวนการเผยแผ่ศาสนาเทนริเคียวที่ใช้ในสังคมไทยสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) กระบวนการเผยแผ่หลักคำสอนโดยการบรรยายธรรม เป็นการบรรยายขึ้น

พื้นฐาน ศาสนาเทวนิยม จัดทำเพื่อผู้ที่สนใจจะเรียนรู้ในคำสอนเป็นครั้งแรก ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป การบรรยายนี้ใช้เวลา 90 นาที ประกอบด้วยการบรรยาย 2 เรื่อง และชมวีดิทัศน์ 2 เรื่อง วีดิทัศน์ เรื่องที่ 1 “ศาสนาเทวนิยม หนทางแห่งการดำรงชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจ” วีดิทัศน์ เรื่องที่ 2 “ชีวิตประจำวันของผู้เลื่อมใสศรัทธา” ซึ่งการบรรยายขึ้นพื้นฐานนี้ มีภาษาอังกฤษ สเปน โปรตุเกส ฝรั่งเศส จีน เกาหลี อินโดนีเซีย เยอรมัน อิตาลี ฟิลิปปินส์ และไทย 2) กระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนโดยการบำเพ็ญประโยชน์ ศาสนาเทวนิยมออกบำเพ็ญประโยชน์ไปยังโรงเรียนหรือหมู่บ้านที่ห่างไกลความเจริญ โดยการนำหลักธรรมคำสอนสอดแทรกในกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ มอบหนังสือหลักธรรมคำสอนและมอบสิ่งของอุปโภคบริโภคให้กับผู้ที่เข้ามารับฟังการบรรยายธรรม ทั้งนี้ศาสนาเทวนิยมไม่ได้บังคับให้ใครเชื่อในคำสอนแต่ให้รับฟังด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ เมื่อเห็นว่าหลักธรรมคำสอนของศาสนาเทวนิยมดีก็จะให้คำปรึกษาเพิ่มเติมตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติตัวเป็นศาสนิกชนของศาสนาเทวนิยม 3) กระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนโดยการรักษาผู้ป่วย ด้วยการรำมือ (ชะชูเคะ) คือ การรำมือรักษาผู้ป่วย นั้นเป็นการปฏิบัติอันสูงส่งที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่พระเจ้าโอบอ้อมอารีและโอบอ้อมอารีพระสงฆ์ปลื้มปิติยินดีมากกว่าสิ่งอื่นใด เนื่องจากเป็นพระประสงค์ของพระเจ้าโอบอ้อมอารีที่มุ่งไปช่วยเหลือมวลมนุษย์ที่จะช่วยมนุษย์ทุกคนทั่วโลกให้มีชีวิตอันผาสุกเบิกบานใจโดยเร็วที่สุด โยโบะคุจึงจะต้องรับทราบเรื่องเหล่านี้และสำนึกในหน้าที่ของตนแล้วมีความตั้งใจในการถ่ายทอดชะชูเคะด้วย ซึ่งเราจะได้รับการคุ้มครองอันนำยินดีตามคำสอนที่ว่า “เมื่อเราช่วยเหลือผู้อื่นแล้วตนเองก็รอดด้วย” และ 4) กระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนโดยการทำจิตโตะเมะทุกต้นเดือน การทำจิตโตะเมะ หมายถึง วัตรปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วย 5 บท แบ่งเป็นบทเพลงสำหรับคณะ ซึ่งเป็นการรำมือในท่อนั้น เริ่มตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 3 และบทเพลงสำหรับทะเลาะโตะเมะ เป็นการรำมือในท่อนั้น มีบทที่ 4 เรียกว่าบทโยโรชูโย และบทที่ 5 ซึ่งมีทั้งหมด 12 ตอน แต่ไม่ใช่เป็นแค่การรำมือเท่านั้นแต่จะต้องทุ่มเทจิตวิญญาณทั้งหมด ใครเข้าถึงพระหฤทัยของพระเจ้าโอบอ้อมอารีและแน่นอนว่าจะต้องปฏิบัติเข้าและเฝ้าอยู่เป็นเนื่องนิตย์ด้วยความตั้งใจที่บ้านของตน จากนั้นจะมีการรำมือที่โบสถ์ประจำจังหวัดทุกต้นเดือนหรือที่เรียกว่าพิธีนมัสการใหญ่ประจำเดือน เพื่อเป็นการพบปะกันของศาสนิกชนผู้สนใจในศาสนาเทวนิยม

ดังจะเห็นได้ว่ากระบวนการเผยแพร่คำสอนของศาสนาเทวนิยมส่วนใหญ่แล้วจะเป็นช่วยเหลือผู้คนในด้านต่าง ๆ ผ่านหลักธรรมคำสอนของพระเจ้าซึ่งคำสอนของศาสนาเป็น “สอนให้ทำความดี ให้ช่วยเหลือคนอื่น” การฟังคำสอนของศาสนาเทวนิยมก็ไม่ได้บังคับให้เปลี่ยนหรือหันมานับถือศาสนาเทวนิยมแต่อย่างใดเพียงแต่เป็นการรับฟังเพื่อให้เกิดจิตใจที่เบิกบานไปตามคำสอนและในอนาคตเมื่อเห็นว่าคำสอนของศาสนาเทวนิยมสามารถทำให้การดำรงชีวิตดีขึ้นก็ค่อยหันมานับถือศาสนาเทวนิยมอย่างจริงจัง

อภิปรายผลการศึกษา

จากการสรุปผลการศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการเผยแพร่หลักคำสอนของศาสนาเทวนิยมในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ศาสนาเทวนิยมมีความคล้ายคลึงกันกับศาสนาพุทธทั้งในด้านคำสอน การปฏิบัติตนของศาสนิกชนตลอดจนพิธีกรรมที่กระทำในศาสนาเทวนิยม ดังนี้ โยโบะคุของศาสนาเทวนิยมเปรียบเหมือนกับพระสงฆ์หรือทายาททายิกาของศาสนาพุทธที่มีหน้าที่ถ่ายทอดคำสอนของพระเจ้าให้ผู้อื่นฟังอย่างง่าย ๆ และเข้าใจเหตุผลของสรรพสิ่งต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ความมหัศจรรย์ของพระเจ้าโอบอ้อมอารี ก็จะปรากฏออกมาให้เห็น ส่วนการรักษาที่เรียกว่าชะชูเคะหรือการรำมือเพื่อรักษาอาการป่วยให้แก่ผู้ป่วยซึ่งเปรียบเสมือนโยโบะคุได้ถ่ายทอดสิ่งจะแห่งชะชูเคะด้วยความจริงใจที่ก้าวอย่างแรงกล้า เพื่อขอให้ผู้นั้นได้รอดพ้นจากโรคร้ายให้จงได้ ซึ่งพระเจ้าโอบอ้อมอารีทรงรับความจริงใจนั้นเอาไว้ทั้งหมดแล้วทรงแสดงพรพิทักษ์คุ้มครองมหัศจรรย์ออกมาให้เห็นโดยพระเจ้าโอบอ้อมอารีที่ทรงเข้าไปในดวงจิตของโยโบะคุและทรงแสดงอิทธิฤทธิ์ออกมา ซึ่งนั้นก็เหมือนกับการถ่ายทอดวิชากรรมสมาธิใช้พลังจิตในการรักษาอาการป่วยของศาสนาพุทธหรือที่เรียกว่า กรรมฐาน เพียงแต่ศาสนาพุทธเมื่อถ่ายทอดแล้วผู้ป่วยต้องปฏิบัติเองสอดคล้องกับ กาญจนนา สิงห์ศักดิ์และคณะ (2550, หน้า 47) ที่ศึกษาประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งที่ใช้สมาธิเยียวยาตนเองถือเป็นส่วนหนึ่งของมรรคมงคลแปด ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้แนวทางในการดับทุกข์ ดังนั้น การที่ผู้ป่วยมะเร็งใช้สมาธิเยียวยาตนเอง จึงมีผลช่วยดับทุกข์ คือหายจากโรคมะเร็งหรือแม้ไม่หายจากโรคมะเร็งผู้ป่วยก็สามารถอยู่กับโรคมะเร็งได้โดยไม่ทุกข์และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ยังพบว่าศาสนาเทวนิยมมีความคล้ายศาสนาคริสต์อีกด้วยในการสร้างโลกของพระเจ้าคือพระเยซูเป็นผู้สร้างโลก มีพระเยซูเป็นผู้ถ่ายทอดคำสอนจากพระเจ้า

ด้วยเหตุลักษณะการปฏิบัติของศาสนาเทวนิยมที่มีแนวความคิดหลายประการคล้ายศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวไทยให้การนับถือกันครั้งทั้งประเทศ ผลการศึกษา จึงสามารถตอบข้อสังเกตของผู้วิจัยได้ว่าการเผยแพร่ศาสนาเทวนิยมในบริบทสังคมประเทศไทยมีแนวโน้มไปในทางที่ดี เนื่องจากข้อดีของศาสนาที่พบนั้นเป็นสิ่งที่สังคมไทยสามารถปฏิบัติตามได้และไม่ได้มีข้อด้อย

ต้องเลิกนับถือศาสนาเดิมของตนแต่ให้ทำแบบควบคู่กันไป ยังสามารถไปปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา สิงห์ศักดิ์ อุไร หัตถกิจและอังศุมา อภิชาโต. (2550). ประสบการณ์ของผู้ป่วยมะเร็งในการใช้สมาธิเยียวยาตนเอง.

สงขลานครินทร์เวชสาร, 25(1), 39–48.

กองเผยแพร่ศาสนาเทนรีเคียวในต่างประเทศ. (2539). *หลักศาสนาเทนรีเคียว*. เทนรี จีโฮเซียะ. นารา ญี่ปุ่น.

ศิริพงษ์ ผกาวรัตน์สกุล. (2550). *บ๊ิกแบงภายในใจ*. มปท.

วารสารบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี